

ANALYS – Fåtal faktorer bakom uppgången i inflationen

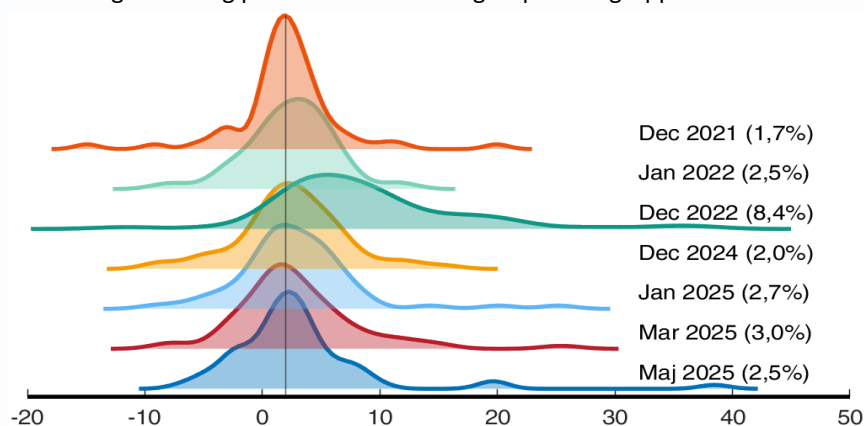
Under inledningen av året har inflationen stigit och blivit högre än vad Riksbanken förväntade sig inför året. Den högre inflationstakten bedöms vara övergående. Att den förklaras främst av tekniska faktorer och prisökningar på några enskilda produkter indikerar att det inte är en bred prisuppgång. Bland de produkter som ökat mycket i pris finns främst vissa livsmedel vars pris tidigare stigit mycket på världsmarknaden. Ingen av dessa faktorer bedöms som varaktiga och därför förväntas inflationen falla tillbaka i början av nästa år.

Inflationen har stigit sedan slutet av förra året och har, mätt med KPIF exklusive energi, legat nära 3 procent i början av året. Prisökningarna har nu fallit tillbaka något men väntas ligga runt 2,5 procent under resten av 2025 mätt både som KPIF och KPIF exklusive energi. Riksbankens bedömning är att uppgången till största del förklaras av tillfälliga faktorer som inte påverkar inflationstrycket på längre sikt.

I diagram 17 visas fördelningen över prisutvecklingen, i årlig procentuell förändring, för 66 olika delindex som tillsammans utgör KPIF exklusive energi vid några olika tidpunkter. När inflationen tog fart i januari 2022 skiftade hela fördelningen till höger, det vill säga det var prisökningar på många produkter som tillsammans drev upp inflationstakten. I januari i år såg vi en liknande uppgång som i januari 2022 för prisökningstakten för KPIF exklusive energi. Nu drevs det dock inte av ett skift i hela fördelningen utan det var istället prisökningstakten för vissa produkter som ökade relativt mycket medan den var stabil för merparten (svansen till höger har blivit längre). Därefter har den centrala delen av fördelningen om något skiftat nedåt (vänster). Den höga prisökningstakten i ett fåtal produkter har alltså inte breddats till ett allmänt högre pristryck bland ett större antal produktgrupper.

Diagram 17. Spridningen av prisökningar i KPIF exklusive energi

Fördelningen av årlig procentuell förändring av produktgrupper i KPIF exklusive energi

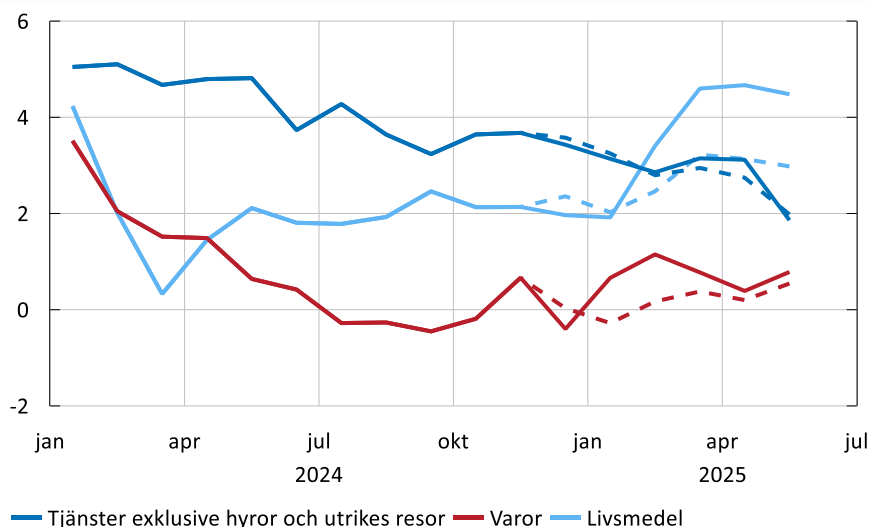
Anm. Figurerna visar fördelningen av den årliga procentuella förändringen i de 66 olika delindex som tillsammans utgör KPIF exklusive energi. Vertikal linje markerar 2 procent.

Källor: SCB och Riksbanken.

Ett annat sätt att se på detta är att studera utvecklingen i de stora delaggregat som utgör KPIF exklusive energi. I diagram 18 visas utvecklingen i varor, livsmedel samt tjänster exklusive utrikes resor och hyror. Priser på resor exkluderas eftersom de är mycket volatila och hyror eftersom utvecklingen i dessa till stor del baseras på tidigare kostnadsökningar. Här jämför vi med prognosen från den penningpolitiska rapporten i december 2024 för att få med utvecklingen under hela året. Där ser man att utvecklingen för både tjänstepriserna och varupriserna totalt sett har legat relativt väl i linje med prognosen medan livsmedelspriserna blivit klart högre än vad vi väntade oss då.

Diagram 18. Utvecklingen i delindex jämfört med prognos i PPR december 2024

Årlig procentuell förändring

Anm. Heldragen linje avser utfall för respektive komponent och streckad linje avser prognos i den penningpolitiska rapporten (PPR) i december 2024.

Källor: SCB och Riksbanken.

Inom livsmedel är det stora prisökningar för enskilda varor som kaffe, choklad och mejeriprodukter i början av året som förklarar i stort sett hela prognosfelet. Världsmarknadspriserna på kaffe och kakao steg dramatiskt under andra halvåret 2024 samtidigt som ersättningen för mjölk till mjölkbönder och världsmarknadspriser på mejeriprodukter också steg. Genomslaget från dessa förändringar till priset i butik underskattades i Riksbankens prognoser. Sedan årsskiftet har det dock svängt. Världsmarknadspriserna på både kaffe och kakao har vänt ner under året samtidigt som ersättningen till mjölkbönder har legat stilla. Priser på övriga viktiga jordbruksråvaror har generellt samtidigt haft en nedåtgående trend en längre tid. Detta gör att vi bedömer att prishöjningarna i konsumentledet framöver kommer att bli måttliga och om utvecklingen håller i sig kan man också på lite sikt förvänta sig vissa justeringar nedåt på vissa produkter som exempelvis kaffe.

För tjänste- och varupriser har utvecklingen under perioden varit väl i linje med prognosen från december 2024. Man kan dock notera viss skillnad i utvecklingen enskilda månader för framför allt varupriserna. Detta hänger samman med att prisförändringarna månad för månad har avvikit relativt mycket från periodens historiska mönster. I januari brukar varupriserna generellt sett falla, främst drivet av stora reor

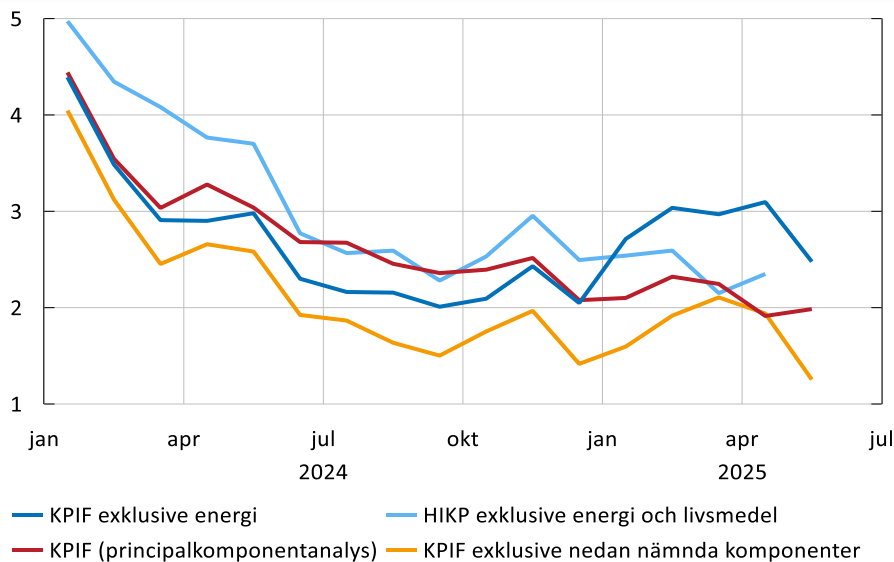
på kläder och skor. Denna nedgång var i år klart mindre än vad den varit historiskt. Detta kompenseras i sin tur av lägre prisökningar i mars och april.

Till detta kommer fortsatt en hel del eftersläpande effekter av tidigare pris- och räntepågångar. Hyrorna fortsatte att öka snabbt i år och har blivit marginellt högre än väntat. Även andra mer administrativt satta priser fortsätter att öka i relativt snabb takt. Dessa priser påverkas i liten utsträckning av efterfrågan här och nu och prisökningarna på dessa produkter väntas succesivt avta framöver. Bedömningen stöds av att ett relativt stort antal hyresavtal även för 2026 redan är färdigförhandlade och indikerar lägre hyreshöjningar nästa år.

Som förklarades i den penningpolitiska rapporten i mars så bidrog även den årliga uppdateringen av vikterna i KPI till utvecklingen. Viktförändringar drog ner inflationen i slutet av 2024 för att under 2025 ge ett positivt bidrag till inflationstakten. Effekten från ändrade vikter förklarar alltså en relativt stor del av uppgången under början av året. En effekt av de nya vikterna är att inflationen även blir högre under sommaren till följd av att vikten på utrikes resor ökat kraftigt jämfört med förra året. Diagram 19 visar mått på underliggande inflation som i olika utsträckning minskar effekten av de ovan nämnda faktorerna. De visar till skillnad från KPIF exklusive energi på stabila och om något avtagande prisökningstakter sedan slutet av fjolåret.

Diagram 19. Mått på underliggande inflation

Årlig procentuell förändring

Anm. Gul linje avser KPIF exklusive energi, hyror, administrativt satta priser, kaffe och choklad, uttryckt med fasta vikter från år 2024. I serien för fasta vikter har logaritmerade indexnivåer med basår 2024 vägts samman med vikterna från KPIF från år 2024.

Källor: Eurostat, SCB och Riksbanken.

Även om huvudscenariot är att inflationsuppgången är tillfällig så finns det skäl för vaksamhet. Prisplanerna för detaljhandeln är fortsatt på något höga nivåer. Det finns även stor osäkerhet kopplad till rådande handelskonflikten och den eskalerande konflikten i Mellanöstern som potentiellt kan få stora effekter på inflationen.